

1. Kunt u een overzicht geven van alle deelnemers aan de sectortafels, een overzicht van de diverse subtafels die zijn ingesteld en de deelnemers aan die subtafels?

Antwoord

Ja. Het huidige overzicht is bijgevoegd. Gedurende het proces kunnen er nieuwe subtafels worden ingesteld door de voorzitters en kunnen er ook weer subtafels opgeheven worden. Het actuele overzicht is te allen tijde beschikbaar op de website: www.klimaataakkoord.nl.

2. Kunt u inzicht geven in de wijze waarop de besluitvorming tot stand komt aan de afzonderlijke tafels en in het Klimaatberaad?

Antwoord

De voorzitters van de sectortafels zijn vrij gelaten in de organisatie van hun tafel. Gesprekken kunnen ook aan subtafels of in werkgroepen plaatsvinden, maar alle gesprekken komen evenwel altijd samen op de centrale sectortafel, waar tot overeenstemming over het pakket aan afspraken moet worden gekomen.

De voorzitters spreken in het Klimaatberaad tweewekelijks over de voortgang en samenhang die van belang is om begin juli tot het Klimaataakkoord op hoofdlijnen te komen. In het Klimaatberaad worden de afspraken van de verschillende tafels op elkaar afgestemd. Zo nodig wordt door het Klimaatberaad het initiatief genomen om onderwerpen die alle tafels raken in gezamenlijkheid te adresseren. Circa eens in de 4 weken vindt het Klimaatberaad plaats in de bredere samenstelling. Vertegenwoordigers van werkgevers, werknemers, decentrale overheden, NGO's en jongeren schuiven hierbij aan om vanuit het perspectief van maatschappelijk draagvlak op de voortgang te reflecteren en tijdig kansen en risico's te signaleren.

De gezamenlijke besprekingen in het Klimaatberaad door de voorzitters en met de betrokken maatschappelijke partijen zijn dienend aan de sectortafels. Het Klimaatberaad werkt toe naar één gezamenlijk resultaat: het samenhangend pakket van maatregelen waarover aan de sectortafels overeenstemming is bereikt. De hoofdlijnen worden rond de zomer door mij, namens de voorzitters, aangeboden aan de minister van EZK.

3. Zullen alle voorgestelde maatregelen die aan tafel worden besproken worden doorgerekend? Zo nee, op welke wijze wordt besloten welke maatregelen wel en welke maatregelen niet worden doorgerekend, door wie wordt deze beslissing genomen en wat zijn daarbij de criteria?

Antwoord

Gedurende het proces om tot afspraken op hoofdlijnen te komen vervult PBL een kennis-aan-tafelrol aan iedere sectortafel. PBL kan in die rol ook worden gevraagd om beoordeling van afzonderlijke maatregelen, afhankelijk van de vraag hiernaar vanaf de sectortafels. De afspraken op hoofdlijnen (zomer 2018) en het uitgewerkte Klimaataakkoord (eind 2018) worden ter doorrekening aangeboden aan de planbureaus (PBL, CPB). Dit gebeurt onder verantwoordelijkheid van het Klimaatberaad.

4. Op welke manier is geborgd dat tussentijdse inzichten, zoals aangescherpte CO2-reductiedoelen of doelen op het gebied van het aandeel hernieuwbare energie kunnen leiden tot een bijstelling van de maatregelen of het beleid?

Antwoord

In de uitwerking van het Klimaataakkoord in de tweede helft van 2018 zal ook de wijze van borging en monitoring worden gezien. Dit is onderdeel van mijn taakopdracht als voorzitter van het Klimaatberaad.

5. Is het mogelijk dat de situatie ontstaat dat maatregelen die vanuit nieuwe inzichten of ontwikkelingen noodzakelijk blijken te zijn, niet of pas met vertraging kunnen worden

doorgevoerd omdat de afspraken in het Klimaatakkoord dit onmogelijk maken? Kunt u dit toelichten?

Antwoord

Gegeven het feit dat de periode tot 2030 veel onzekerheden kent, is het hoe dan ook wenselijk dat het Klimaatakkoord een adaptief karakter heeft. Hoe dit kan worden vormgegeven zal in de uitwerking in de tweede helft van het jaar meegenomen moeten worden.

6. In hoeverre zal het Klimaatakkoord of zullen onderdelen daarvan (juridisch en niet-juridisch) bindend zijn?

Antwoord

Het Klimaatakkoord zal niet in rechte afdwingbaar zijn. Dat betekent dat de partijen elkaar niet voor de rechter kunnen dagen om het akkoord na te komen. Formeel zijn partijen wel gebonden aan hun afspraken. De kracht van het Klimaatakkoord zit in het feit dat partijen een concreet commitment aan elkaar afgeven. Bovendien is het uitgangspunt dat in het Klimaatakkoord ook afspraken gemaakt worden over de mechanismen waarmee wordt geborgd dat ingegrepen kan worden wanneer gemaakte afspraken niet worden nagekomen. Dat het Klimaatakkoord niet in rechte afdwingbaar zal zijn, betekent dus niet dat het vrijblijvend is.

7. Hoe zal de afweging tussen de slaagkans en de effecten van een maatregel worden berekend? Wat is voor u de minimale slaagkans van een project om te worden meegenomen in het Klimaatakkoord?

Antwoord

Sectortafels zullen deze afweging zelf moeten maken. Deze afweging zal in veel gevallen kwalitatief zijn. Daarnaast zal in de doorrekening wel rekening gehouden worden met de slagingskans van maatregelen, mede op basis van de wijze waarop de tafels deze maatregelen gaan instrumenteren, wat hierbij de financieringsinstrumenten zijn en wat de rollen van verschillende partijen zijn.

8. In hoeverre worden er alternatieve scenario's opgesteld voor het geval projecten of maatregelen onvoldoende effect hebben of resultaat opleveren?

Antwoord

Er worden in dit stadium geen alternatieve scenario's opgesteld, maar in de uitwerking van de borging en de monitoring van het Klimaatakkoord zal wel bekeken worden hoe omgegaan kan worden met onzekerheden rond het realiseren van projecten en maatregelen.

9. Hoe worden de "doorkijkjes" naar 2050 en naar 55% meegenomen in de ontwikkeling van het Klimaatakkoord? In welke vorm wordt dit gegoten?

Antwoord

De doorkijk naar 2050 moet tot uiting komen in de keuzes die aan alle tafels worden gemaakt voor 2030. Bij die keuzes moet rekening worden gehouden met de (robuuste) stappen die nodig zijn om de verschillende sectoren voor te bereiden op periode na 2030 en de stappen met directe CO2-impact richting 2050 die de transitie na 2030 niet in de weg staan. Voor de doorkijk naar het verhogen van de Europese reductiedoelstelling naar 55% in 2030 is de tafels gevraagd om, in aanvulling op de maatregelen die nodig zijn om de 49% te reduceren, in beeld te brengen welke aanvullende maatregelen mogelijk zijn om richting de 55% te komen.

10. Krijgt de Kamer inzicht in alle voorgestelde maatregelen, doorrekeningen en de weging hiervan?

Antwoord

Het is aan het kabinet om te besluiten hoe de Kamer geïnformeerd wordt over het Klimaatakkoord. Het is mijn ambitie dat het Klimaatakkoord als geheel een eenduidige visie bevat op de benodigde maatregelen en de overwegingen die daaraan op de tafels ten grondslag hebben gelegen.

11. Op welke wijze worden de belangen (betaalbaarheid, keuzevrijheid, transparantie) van huishoudens aan de tafels meegewogen? Is er een toetsingskader?

Antwoord

Alle partijen zijn gevraagd verder te kijken dan de eigen deelbelangen. De weging van alle relevante (publieke) belangen moet door de partijen aan de tafels gebeuren. Die weging is niet gestructureerd in een toetsingskader. Daarnaast wil ik vertegenwoordigers van consumenten, huiseigenaren, huurders en andere relevante groepen actief betrekken bij het akkoord, voor zover ze niet al vertegenwoordigd zijn aan de verschillende tafels.

12. Wordt er onderscheid gemaakt tussen bedrijven die al langer met verduurzaming van hun processen bezig zijn en bedrijven die dat nog niet hebben gedaan? Zo ja, op welke wijze? Zo nee, waarom niet?

Antwoord

Dit onderscheid is geen onderdeel van de opdrachten aan de voorzitters.

13. Wat zijn de gehanteerde rekenregels voor een programma of project? Aan welke voorwaarden dient de CO2-reducerende maatregel te voldoen, wil deze toegeschreven worden aan het desbetreffende bedrijf?

Antwoord

PBL beoordeelt het totaalpakket van maatregelen dat door het Klimaatberaad aan PBL wordt voorgelegd. Daarbij vindt geen toeschrijving plaats door PBL aan bedrijven. Maatregelen kunnen alleen worden beoordeeld als deze concreet zijn. Een voldoende concreet uitgewerkte afspraak bevat tenminste duidelijkheid over welk potentieel wordt geadresseerd, welke beleidsinstrumentering wordt gekozen, welk financieringsinstrument wordt ingezet en wie is verantwoordelijk voor de uitvoering.

14. Wat zijn de kaders waar de ingebrachte maatregelen aan moeten voldoen? Op welke wijze wordt hier rekening gehouden met belemmerende regel- en wetgeving? En op welke wijze wordt de slagingskans beoordeeld?

Antwoord

Een voldoende concreet uitgewerkte afspraak bevat tenminste duidelijkheid over welk potentieel wordt geadresseerd, welke beleidsinstrumentering wordt gekozen, welk financieringsinstrument wordt ingezet en wie is verantwoordelijk voor de uitvoering. Dit betekent dat ook duidelijk moet zijn in hoeverre aanpassing van wet- en regelgeving onderdeel is van een concrete afspraak. De mate van concreetheid van de afspraak zal een factor zijn bij de slagingskans waarmee in de doorrekening rekening wordt gehouden.

15. Kan Europese regelgeving ertoe leiden dat wat is afgesproken in het Klimaatakkoord in de toekomst moet worden aangescherpt op basis van Europese normen?

Antwoord

Ja, die mogelijkheid bestaat altijd.

16. Is de verwachting dat tijdens de energietransitie er tijdelijk andere mededingings- of marktordeningsregels nodig zijn omdat er van vele gelijktijdige (overheids-) interventies sprake zal zijn?

Antwoord

Deze verwachting kan ik in dit stadium niet geven. In algemene zin geldt dat wijzigingen in wet- en regelgeving aan de orde kunnen zijn.

17. Wordt bij de tafels rekening gehouden met zowel een emissiereductiedoel van 49% als van 55% in 2030?

Antwoord

De tafelvoorzitters zijn in hun sectoropdrachten gevraagd om, in aanvulling op de maatregelen die nodig zijn om de broeikasgasuitstoot met 49% te reduceren, in beeld te brengen welke aanvullende maatregelen mogelijk zijn om richting de 55% te komen.

18. Wordt het verschil in inzet tussen 49% en 55% evenredig verdeeld over de tafels of zullen sommige tafels hier relatief meer aan moeten bijdragen?

Antwoord

In de opdrachten aan de voorzitters van de sectortafels is voorsnog geen kwantitatief doel opgenomen voor de doorkijk naar een Europese doelstelling van 55% broeikasgasreductie.

19. Krijgt de Kamer duidelijkheid en openheid over alle aannames die het PBL doet bij het inschatten van de kosten van het klimaatakkoord?

Antwoord

Het is aan het kabinet om te besluiten hoe de Kamer geïnformeerd wordt over het Klimaatakkoord. Ik heb met het PBL afgesproken dat zij zich in de doorrekeningen die zij op mijn verzoek maken op de gebruikelijk manier verantwoorden over de modelberekeningen en inzicht geven in de achterliggende aannames.

20. Kunt u aangeven waar, wanneer en hoe inwoners en het MKB concrete suggesties kunnen doen voor het Klimaatakkoord?

Antwoord

Op dit moment worden er verschillende bijeenkomsten voor burgers en het mkbgepland waarbij zij voor de zomer input kunnen leveren voor het Klimaatakkoord. Ook via de website www.klimaatakkoord.nl kunnen zij dit doen.

21. Kunt u aangeven op welke wijze deze suggesties behandeld worden door de tafels en/of de subtafels van het Klimaatberaad? In hoeverre krijgen inwoners en bedrijven een reactie op hun suggesties?

Antwoord

Hoe ideeën en suggesties behandeld worden is niet in algemene zin te benoemen, dit zal maatwerk zijn. Iedereen zal hoe dan ook een individuele reactie op een vraag of suggestie krijgen. Suggesties die via de site binnenkomen worden binnen twee weken beantwoord. Afhankelijk van het type suggestie wordt deze doorgeleid naar de relevante tafel(s).

22. Wanneer vinden de door de voorzitter van het Klimaatberaad genoemde dialoogbijeenkomsten plaats met partijen die niet zijn uitgenodigd aan de tafels?

Antwoord

Per tafel is gezocht naar passende vormen om de dialoog met deze organisaties vorm te geven. De voorzitters van alle tafels voeren bilaterale gesprekken met organisaties die niet aan de tafel zitten. Daarnaast heeft de Industrietafel een klankbordgroep gevormd die met regelmaat betrokken wordt en wordt op 23 mei a.s. een bijeenkomst

georganiseerd voor alle partijen die eerder input hebben geleverd. Ook de Landbouwtafel organiseert in mei een dergelijke bijeenkomst. De Mobiliteitstafel benut de jaarlijkse 'Dag van Maarsen' om een groot aantal organisaties die actief zijn in het werkveld te consulteren. De tafel voor gebouwde omgeving betreft een breed palet aan organisaties via de subtafels en werkgroepen die zijn ingesteld.

23. Bij de briefing in de Kamer werd aangegeven dat er bijeenkomsten worden georganiseerd in het land met belangstellende burgers. Wanneer vinden deze plaats?

Antwoord

Voor de zomer komen er vijf bijeenkomsten, verspreid over het land, waar burgers hun vragen kunnen stellen en input kunnen leveren. Informatie over deze bijeenkomsten is te vinden op www.klimaatakkoord.nl. Samen met organisaties die zich richten op burgerparticipatie worden daarnaast gerichte dialogen georganiseerd om nog voor de zomer zicht te krijgen op de issues die vanuit burgerperspectief van belang zijn. Na de zomer vindt in elke provincie een bijeenkomst plaats. Omdat dan het akkoord op hoofdlijnen bekend en doorgerekend is, zullen deze gesprekken in teken staan van de betekenis van de afspraken voor de desbetreffende regio.

24. Bij de briefing in de Kamer werd aangegeven dat er dialoogbijeenkomsten per tafel voor doelgroepen worden georganiseerd. Wie zijn deze doelgroepen en wanneer vinden deze plaats?

Antwoord

De voorzitters van de sectortafels zijn op dit moment bezig om dergelijke bijeenkomsten te plannen. Doelgroepen waar op korte termijn afspraken mee worden gemaakt zijn young professionals en start-ups.

25. Bij de briefing in de Kamer werd aangegeven dat er een consultatie wordt betrokken. Van wanneer tot wanneer zal deze consultatie openstaan voor inwoners?

Antwoord

Via de website www.klimaatakkoord.nl kan iedereen suggesties aandragen voor het Klimaatakkoord. Deze mogelijkheid is niet aan een tijd gebonden. Suggesties die voor juli binnenkomen kunnen worden benut voor de afspraken op hoofdlijnen, suggesties die daarna binnenkomen kunnen worden meegenomen in de uitwerking na de zomer.

26. Kunt u de rol verduidelijken van de taakgroepen Financiering en Arbeidsmarkt en Scholing?

Antwoord

De taakgroepen hebben een dienende rol richting de sectortafels. Vanuit hun expertise kunnen de taakgroepen alle sectortafels adviezen geven hoe met bepaalde vraagstukken omgegaan kan worden. De sectortafels kunnen daarnaast specifieke vragen bij de taakgroepen neerleggen.

27. Hoe worden onderwerpen die belangrijk zijn voor verschillende tafels, zoals de aanleg van grootschalige infrastructuur waaronder warmte- en CO₂-netten, een onderdeel van de onderhandelingen over het Klimaatakkoord?

Antwoord

Deze onderwerpen zijn onderdeel van het gesprek aan de tafels.

28. Bent u bekend met de Routekaart Waterstof en op welke wijze wordt deze meegenomen aan de Klimaattafel elektriciteit en/of industrie?

Antwoord

Ja, ik ben hiermee bekend. Waterstof is onderdeel van de gesprekken aan nagenoeg alle tafels en is in de opdrachten van de voorzitters benoemd als een raakvlak tussen de verschillende tafels.

29. Bent u bereid om een overzicht te geven van alle maatregelen die ter tafel zijn geweest die uitvoerbaar zijn, met daarbij de afweging waarom deze wel of niet voldoen aan een kostenefficiënt reductiepad op weg naar 2050 en/of 2030?

Antwoord

Mijn taak is om partijen te begeleiden om tot een succesvol Klimaatakkoord te komen dat leidt tot 49% broeikasgasreductie in 2030 en past in het beeld voor 2050. Het is mijn ambitie dat het Klimaatakkoord als geheel een eenduidige visie bevat op de benodigde maatregelen en de overwegingen die daaraan op de tafels ten grondslag hebben gelegen. Ik zie het niet als mijn taak om op alles in te gaan wat aan de tafels besproken is, maar geen onderdeel is van het uiteindelijke akkoord.

30. Welke CO₂-vriendelijke technologieën heeft de Klimaattafel elektriciteit in beeld als componenten van de energiemix van Nederland in het jaar 2030 en 2050 en maakt nucleaire technologie daar ook deel van uit? Hoe zou onderzoek naar nucleaire technologieën zoals thorium en kernsplitsing hier onderdeel van uit kunnen maken?

Antwoord

Ik kan niet ingaan op welke technieken er tussentijds in beeld zouden zijn. Ik wacht het resultaat van de sectortafels af

31. Hoe worden veranderingen in de energie-infrastructuur veroorzaakt door te nemen maatregelen van de tafels meegenomen in de beoordeling van de maatregelen? Hoe worden deze totaalkosten en/of aan ruimtelijke ordening gerelateerde problemen inzichtelijk gemaakt?

Antwoord

Maatregelen worden onderling afgestemd en gecoördineerd. Dit gebeurt in het Klimaatberaad. De impact op het energiesysteem wordt in kaart gebracht door de expertise die aan tafels verzameld is. Deze impact wordt ook meegenomen in de doorrekening door PBL.

32. Kunt u aangeven hoe onderzoek naar innovatie en toekomstige technologieën een plaats krijgen in het nieuwe akkoord?

Antwoord

Dit is een van de drie sporen waarover de voorzitters van de sectortafels in hun opdrachten is gevraagd afspraken te maken. Innovatie is tevens benoemd als dwarsdoorsnijdende thema dat door het Klimaatberaad integraal wordt gezien.

33. Hoe kan de uitvoering van een klimaatakkoord en/of de vertaling daarvan in het klimaatplan, zoals voorzien in het initiatiefwetsvoorstel Klimaatwet (Kamerstuk 34534), worden aangejaagd en geborgd en op welke wijze kan daarvoor een wettelijke grondslag worden geformuleerd in de Klimaatwet?

Antwoord

Dit is aan het kabinet en geen onderdeel van het Klimaatakkoord.